

Литература

1. Уголовное уложение (Уголовный кодекс) Федеративной республики Германия: текст и научно-практ. Комментарий / Под ред. А. И. Рарога. – М. : Проспект, 2010. – 280 с.
2. Уголовный кодекс Голландии / Науч. ред. докт. юрид. наук, заслуженный деятель науки РФ, проф. Б. В. Волженкин, пер. с англ. И. В. Мироновой. 2-е изд. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 510 с.
3. Уголовный кодекс Дании / Науч. ред.: Беляев С. С. (Пер.); Пер. : Рычев А. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2001. – 171 с.
4. Уголовный кодекс Республики Польша / Науч. ред. канд. юрид. наук, доц. А. И. Лукашов, докт.юрид. наук, проф. Н. Ф. Кузнецова; вступ. статья канд. юрид. наук, доц. А. И. Лукашова, канд. юрид. наук, проф. Э. А. Саркисовой; перевод с польского Д. А. Барилевич. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 234 с.
5. Уголовный кодекс Франции / науч. редактирование канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головкин, канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие канд.юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 650 с.
6. Уголовный кодекс Швеции / Научные редакторы проф Н. Ф. Кузнецова и канд.юрид. наук С. С. Беляев Перевод на русский язык С. С. Беляева – СПб Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 320 с.
7. Уголовный кодекс Японии / Науч. редактирование и предисловие докт. юрид. наук, проф. А. И. Коробеева. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 226 с.
8. Урда М. Н. Проблемы применения нормы, устанавливающей ответственность за незаконное предпринимательство: монография / под.науч. ред. докт. юрид. наук, проф. Т. Г. Понятовской. – М. : Юрлитинформ, 2012. – С. 38, 43.

УДК 343.238.5 (043.2)

Сілаєв С. О., старший викладач,
Кемеровський державний університет, м. Кемерово, Росія

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСНІ ОЗНАКИ ТРИВАЮЧОГО ЗЛОЧИНУ

На сьогоднішній день в російській та українській юридичній науці не вщухають дискусії з приводу віднесення тих чи інших суспільно небезпечних діянь до триваючих злочинів, що свідчить про недостатню розробку цього поняття у Загальній частині кримінального права. Традиційним є розуміння триваючого злочину як такого, що, «раз вчинившись, не закінчується цим моментом, але постійно й безперервно відновлюється, утворюючи ніби злочинний стан особи, що пов'язує в очах закону всю його діяльність в єдине ціле, яке триває до закінчення цієї діяльності, до настання якої-небудь обставини, що вказує на її припинення (factum

contrarium)» [5, с. 281]. Як «діяння, котре тягне за собою злочинний стан, що безперервно здійснюється», триваючий злочин визначався і в першій редакції постанови XXIII Пленуму Верховного Суду СРСР від 4 березня 1929 р. «Про умови застосування давності та амністії до триваючих та продовжуваних злочинів». В наступні роки це визначення неодноразово критикувалося як таке, що, будучи нав'язано соціологічними школами буржуазної кримінології з їхніми ідеями про злочинний стан, переносить увагу з діяння на діяча. При цьому підкреслювалося, що саме поняття злочинного стану є чужим для радянського соціалістичного права [2, с. 94; 6, с. 28]. Безпідставність таких міркувань (навіть з позицій тодішніх позаправових ідеологем, на яких вони будувалися) є очевидною, бо нічого «буржуазного» в використанні конструкції «злочинного стану» при характеристиці триваючого злочину нема: як витікає з вищенаведеного визначення, цей «злочинний стан» настає після вчинення початкового акту суспільно небезпечної поведінки, тоді як кримінологи-позитивісти вважали вчинення злочину лише симптомом злочинного (а точніше небезпечного) стану (*pericolosità*), який формується задовго до такого акту [1, с. 60]. Тому навіть після 1963 р., коли Пленум Верховного Суду СРСР вніс відповідні зміни в цитовану постанову, завдяки чому всі згадування про злочинний стан цілком зникли з офіційного обороту, даний термін продовжував використовуватися в багатьох наукових публікаціях. Такий підхід зберігає свою значущість і сьогодні, та навіть автори новітніх підручників з кримінального права здебільшого його дотримуються, оперуючи поняттям «злочинний стан». Між тим, таке формулювання – це тільки вдала метафора, що залишає відкритим питання про те, в якому елементі складу злочину міститься його «тривалість» чи «безперервність», тобто за рахунок чого повстає цей самий «злочинний стан».

На нашу думку, «тривалість» злочину не варто шукати ані в об'єкті посягання, ані в його суб'єкті. Суспільні відносини, що становлять об'єкт будь-якого злочину, завжди існують тривало, постійно і стабільно – власне тому держава й бере їх під кримінально-правову охорону. Суб'єктом злочину, як відомо, визнається осудна фізична особа, що досягла певного віку і (якщо це окремо передбачено відповідною нормою Особливої частини) має ознаки спеціального суб'єкту. Ніяких ознак, що властиві тільки суб'єктам триваючих злочинів, не існує. Наведене, однак, не означає, що в процесі кваліфікації триваючих злочинів ознаки об'єкту та суб'єкту можуть ігноруватися; навпаки, треба чітко встановлювати, до яких пір існують суспільні відносини, що порушуються винним, бо усунення об'єкту означає фактичне закінчення триваючого злочину; так само, як *factum contrarium* слід трактувати втрату особою якої-небудь ознаки суб'єкту ві-

дповідного злочину (захворювання її на психічну хворобу, що виключає осудність, звільнення з посади тощо).

Також не можуть вважатися специфічними такі суб'єктивні ознаки, як стійка злочинна мотивація, наявність єдиної мети та єдиного умислу на довготривалу злочинну поведінку, бо все це характерно й для продовжуваних злочинів. Неприйнятною нам здається й позиція тих авторів, які вбачають специфіку триваючих злочинів у особливому характері наслідку, що триває (продовжується) в часі, аж до покладення йому краю [3, с. 124–125; 6, с. 27–28]. По-перше, більшість триваючих злочинів сконструйовано в кримінальному законі як формальні склади, де суспільно небезпечні наслідки не впливають на кваліфікацію скоєного. По-друге, стійкі та навіть «вічні» наслідки можуть виникнути в результаті вчинення таких вочевидь нетриваючих злочинів, як викрадення в різних його формах, вбивство, заподіяння шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості та ін. Не можна погодитися і з висловленою в адміністративно-правовій науці думкою, нібито діяння «робить» триваючим «відсутність будь-яких ознак з прив'язкою до місця й часу», що не дозволяє зафіксувати момент закінчення об'єктивної сторони даного складу правопорушення [4, с. 59]. Такий підхід перетворює триваючий злочин з реального явища в юридичну фікцію, бо опиняється, що все залежить виключно від способу описання злочину в правовій нормі. Крім того, законодавець доволі рідко вказує на місце та час вчинення протиправних діянь; ці ознаки не оговорюються в складах вбивства, зґвалтування, викрадень, але через те всі ці злочини не стають триваючими. З іншого боку, місце виконання обов'язку, що порушується, чітко вказано в складі такого триваючого злочину, як втеча з місць ув'язнення.

З врахуванням вищезазначеного видається слушною точка зору, згідно з якою триваючий характер злочину обумовлюється безперервністю самого діяння, тобто тієї дії або бездіяльності, що покладено в основу об'єктивної сторони відповідного складу. Вчиняючи триваючий злочин, особа протягом більш чи менш довгого часу постійно не виконує покладений на неї обов'язок чи порушує встановлену заборону, маючи можливість діяти правомірно або припинити «злочинний стан» (хоча б і зазнавши кримінальної відповідальності). Ця особливість діяння певним чином відбивається на змісті суб'єктивній стороні: протягом всього часу, поки вчиняється триваючий злочин, особа усвідомлює можливість правомірної поведінки або іншого припинення власного діяння.

Література

1. Есипов В. В. Грех и преступление, святотатство и кража. – СПб.: Тип. А.Ф. Маркса, 1984. – 200 с.

2. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления. – М.: Госюриздат, 1960. – 244 с.
3. Кузнецова Н. Ф. Избранные труды. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 834 с.
4. Серков П. П. Административные правонарушения: квалификация и назначение наказаний. – М.: Норма, 2010. – 448 с.
5. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая. В 2 т. – Т. 2. – М.: Наука, 1994. – 393 с.
6. Яковлев А. М. Совокупность преступлений по советскому уголовному праву. – М.: Госюриздат, 1960. – 117 с.

УДК 343.3/7 (043.2)

Чучаев А. И., д.ю.н., профессор
Московский государственный юридический
университет им. О. Е. Кутафина, г. Москва, Россия

КОНТРАБАНДА: В ПАУТИНЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ РЕШЕНИЙ

Законотворческая деятельность в сфере уголовного права, к сожалению, позволяет однозначно констатировать: у российского законодателя нет какого-либо видения перспектив развития уголовного законодательства, вносимые в УК РФ изменения имеют хаотичный характер, а иногда, более того, напоминают своеобразный пинг-понг – норма вначале изменяется или отменяется, а через некоторое время возвращается в первоизданном виде в Уголовный кодекс. Не избежало этой участи и уголовно-правовое регулирование ответственности за контрабанду.

Законодатель существенно пересмотрел правовое регулирование ответственности за контрабанду. Во-первых, исходя из предмета преступления, предусмотрел две специальные уголовно-правовые нормы о контрабанде; во-вторых, экономическую (товарную) контрабанду признал административно-правовым деликтом.

Согласно ст. 226¹ УК РФ карается незаконное перемещение через таможенную границу Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС либо Государственную границу Российской Федерации с государствами – членами Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС сильнодействующих, ядовитых, отравляющих, взрывчатых, радиоактивных веществ, радиационных источников, ядерных материалов, огнестрельного оружия, его основных частей (ствола, затвора, барабана, рамки, ствольной коробки), взрывных устройств, боеприпасов, оружия массового поражения, средств его доставки, иного вооружения, иной военной техники, а равно стратегически важных товаров и ресурсов или культурных ценностей в крупном размере. В ст. 229¹ УК РФ говорится об ином предмете контрабанды: в законе указаны наркотические